

Hz. Peygamberi Tesellî ve Kalbini Takviye Bağlamında Tencîmu'l-Kur'ân*

ZEKİ HALİS

Öğr. Gör. Dr. | Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü

Özet: Kur'ân, Hz. Peygamber (a.s.)'a yaklaşık yirmi üç senede peyderpey nâzil olmuştur. Bu nüzulün birçok hikmeti ve sebebi vardır. Bu hikmetlerin en önemlilerinden birisi, bizzat Kur'ân'da açıklandığı gibi, Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbini takviye etmek ve O'nu teselli etmektir. Bu nüzûl sayesinde sıkıntılı bir durumla karşılaştığında ve düşmanlarının her türlü saldırısına uğradığında, ara ara gelen vahiyle kalbi takviye edilmiş ve üzüntüye düşmesi engellenmiştir. Böylece vefatına kadar tebliğ vazifesini en güzel şekilde yerine getirmiştir. Bu çalışmada ise peyderpey nâzil olan vahiyle Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbinin, hangi şekillerde takviye edildiği ve teselli edildiği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, tencim, peyderpey nüzûl, tesellî, takviye.

* Bu makale, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığımız *Tencîmu'l-Kur'ân (Kur'ân'ın Parça Parça İnnesi)* adlı doktora tezimizden istifade edilerek hazırlanmıştır.

Giriş

Allah Teâlâ Hz. Muhammed (a.s.)'ı cahiliye Araplarına ve bütün insanlığa peygamber olarak göndermiştir. İnsanlığa son peygamber olarak gönderilen Hz. Peygamber (a.s.)'ın ilk muhatapları, oldukça katı kalpli ve geleneklerine düşkün olduklarından inançlarını, âdet ve geleneklerini değiştirecek her bir faaliyete şiddetle mukavemet gösterecek yapıda idiler. Bu yüzden onların şirke bulaşmış inançlarını, kötü âdetlerini ve alışkanlıklarını değiştirmek için gelen Hz. Peygamber (a.s.)'ın çok büyük sıkıntılarla karşılaşması mukadder idi. Bundan dolayı kendisini gönderen ilahi güç tarafından sürekli desteklenmesi gerekmektedir. İşte bundan dolayı Allah Teâlâ peygamberine, insanları doğru yola çağırması için gönderdiği Kitabı'nı bir anda toptan indirmemiş, ara ara peyderpey indirmiştir. Bu nüzulün sonucu olarak, Hz. Peygamber (a.s.) her ne zaman tebliğ vazifesini yerine getirirken sıkıntılı bir durumla karşılaşmışsa, O'nu teselli eden, kalbini takviye eden âyetler nâzil olmuştur. Böylece Hz. Peygamber (a.s.), kendisini peygamber olarak gönderen ilahi desteği her zaman arkasında hissettiğinden dolayı tebliğ vazifesini en güzel şekilde yerine getirmiştir.

1. Tencîm Kelimesinin Lügavî ve Istilâhî Manası

N-c-m sülâsî kökten gelen *tencîm* kelimesi, bu kökün tefîl babına girmiş mastar halidir. Bu kelime, نَجْمُ الشَّيْءِ يُنْجُمُ نَجُومًا örneğinde olduğu gibi, “ortaya çıktı” ve “doğdu” manalarına gelmektedir. Mesela bitkinin- boynuzun çıkması ve yıldızın doğması için bu kelime kullanılmaktadır.¹ Sülâsî babda bulunan bu fiil aynı zamanda, “borcu her ayın sonunda taksit taksit ödemek” manasına da gelmektedir.² Bu bağlamda vakit vakit, ceste ceste, taksit sûretiyle verilen

¹ er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2001, s. 485; İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru'l-Hadis, Kahire 2003, VIII,471; Ebu'l Hüseyin Ahmed İbn-i Zekeriyya İbn-i Fâris, *Mekâyîsu'l-Luga*, Dâru'l-Hadis, Kahire 2008, s. 887; Muhammed Murtaş ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs Min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Mektebet-i Hukûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1965-2001, XXXIII,478.

² ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, XXXIII,478.

şeyin her kısmına “necm” denilmektedir.³

Tefîl babından mastar olan “tencîm” kelimesi de aynı şekilde, “borcu taksitlendirmek” ve “taksit taksit ödemek” manasına gelmektedir. *تَجِيمِ الدَّيْنِ* tabiri, “borcun ödenmesinin, senelik veya aylık olarak, belirli ve birbirini takip eden vakitlere ayrılp takdir edilmesi” manasına gelmektedir.⁴

Yıldızları gözetleyen, vakitlerini ve seyirlerini hesaplayan kimseye de aynı kökten olmak üzere, “müneccim”, “necâm”⁵ ve “mü-teneccim”⁶ denmektedir. Aynı kökten gelen ve isim olarak kullanılan “necm” kelimesi de hem “yıldız”⁷ hem de “yerde ortaya çıkan gövdesiz bitkiler” manasına gelmektedir. Rahmân sûresi altıncı âyetteki⁸ “en-necm” kelimesi, müfessirlerin çoğunluğu tarafından bu ikinci manada tefsir edilmiştir.⁹ Üçüncü olarak ise, Kur'ân'ın peyderpey inen her bir bölümüne de *النُّجْمِ* “en-necm” ya da çoğulu olan “en-nücûm” denilmektedir.¹⁰ Bu bağlamda âlimlerin bir kısmı, Necm sûresinin birinci âyetiyle, Vâkıa suresinin yetmiş beşinci

³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Matbaai Ebuzyiya, İstanbul 1935-1939, VI,4569.

⁴ ez-Zebîdî, XXXIII,478; İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, VIII,472.

⁵ İbn-i Manzûr, VIII,472; ez-Zebîdî, XXXIII,478.

⁶ İbn-i Manzûr, VIII,472.

⁷ Mukâtil b. Süleymân el-Belhî, *el-Vucûb ve'n-Nezâir fî'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2008. s. 121; el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 485; İbn-i Manzûr, VIII,471 vd; ez-Zebîdî, XXXIII,475; Zeynuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdulkâdir er-Râzî, *Tefsîru Garibî'l-Kur'âni'l-Azîm*, (Thk. Hüseyin Elmâlî), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997, s. 475; Yazır, VI,4569.

⁸ Rahmân, 55/6.

⁹ Mukâtil b. Süleymân, s. 122; Ebû Ca'fer Muhammed İbn-i Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân*, *Tefsîru't-Taberî*, el-Mektebetü't-Tevfikiyye, Kahire 2004, XXVII,122 vd; el-İsfehânî, s. 486; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, (Thk. İmâd Zeki el-Bârudi) el-Mektebetü't-Tevfikiyye, Kahire 2003, XXIX,88; ez-Zebîdî, XXXIII,475 vd; İbn-i Manzûr, VIII,471; İbn-i Fâris, *Mekâyisü'l-Luga*, s. 887; Z. er-Râzî, *Tefsîru Garibî'l-Kur'âni'l-Azîm*, s. 475; Yazır, VI,4664.

¹⁰ Mukâtil b. Süleymân, s. 122; İbn-i Manzûr, VIII,471; ez-Zebîdî, XXXIII,480; Şihâbu'd-Dîn Abdurrahman b. İsmâil b. İbrâhim Ebû Şâme el-Makdisî, *Kitâbu'l-Mürşidî'l-Vecîz İlä Ulûmin Teteallaku Bi'l-Kitâbi'l-Azîz*, (Thk. Tayyar Altıkulaç) Dâr-ı Sâder, Beyrût 1985, s. 17.

âyetini¹¹ bu üçüncü manaya göre tefsir etmişlerdir.¹² Kur'ân'ın üç nüzûlü olduğunu kabul eden âlimlere göre *فلا أقسم بمواقع النجوم* "Yıldızların yerlerine yemin ederim ki" (Vâkıa, 56/75) ayeti, Kur'ân'ın nücûmlarından bahsetmektedir. Çünkü onlara göre Kur'ân, "dünya semâsı" na toptan, Hz. Peygamber (a.s.)'a ise âyet âyet inmiştir.¹³ Buna göre "mevâkiu'n-nücûm" dan maksat, "dünya semâsı" nda "Kur'ân'ın nücûmlarının bulunduğu yer"dir. Yahut Mukâtil b. Süleymân'ın dediği gibi Hz. Cebrâil'in Hz. Peygamber (a.s.)'a indirdiği birer ikişer âyetlerdir.¹⁴

Yukarıdaki manalardan hareketle, vakit vakit, ceste ceste, takisit sûretiyle verilen şeyin her bir kısmına "necm" denildiği gibi, Kur'ân'ın yirmi üç senede ceste ceste nâzil olmasına da "müneccemen nâzil oldu" denilmektedir.¹⁵ Bu bağlamda Kur'ân semasının yıldızlarının ayrı ayrı zamanlarda ortaya çıkmasına¹⁶ Kur'ân İlimleri eserlerinde ve Arap dilinde *تنجيم القرآن* "Tencîmu'l-Kur'ân"¹⁷ denmektedir. Kısaca Tencîmu'l-Kur'ân, (Kur'ân'ın peyderpey indirilmesi), Kur'ân'ın, Hz. Peygamber (a.s.)'ın nübüvveti süresince, meydana gelen olaylara ışık tutacak, problemlere çözüm getirecek bir şekilde âyet âyet, sûre sûre indirilmesi manasına gelmektedir.¹⁸

"Tencîm" kelimesi bizzat Kur'ân'da kullanılmamış, onun yeri-

¹¹ Vâkıa, 56/75; Necm, 53/1.

¹² Mukâtil b. Süleymân, s. 122; et-Taberî, *Tefsîr*, XXVII,43 vd, 210; el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 485; er-Râzî, *Mefâtih*, XXVIII,258; ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, XXXIII,480; Yazır, *Hak Dini*, VI,4570, 4772.

¹³ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, VIII,473.

¹⁴ Mukâtil b. Süleymân, *el-Vucûb ve'n-Nezâir*, s. 122.

¹⁵ Yazır, VI,4569.

¹⁶ Suat Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s. 97 vd.

¹⁷ Bkz. Subhî es-Sâlih, *Mebâbis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Dersâdet, İstanbul ts., s. 49; Mevlüt Güngör, "Kur'ân'ın Peyderpey İndirilmesindeki Hikmetler" *D.İ.D.*, S. III, Temmuz- Ağustos-Eylül 1988, s. 3; Necmettin Gökçür, "Hz. Muhammed'in Ümmî Olması Kur'ân-ı Kerîm'in Peyderpey Nâzil Olmasının Hikmetlerinden Biri Midir?" *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 17, 2008, 197-222, s. 199.

¹⁸ Gökçür, Hz. Muhammed'in Ümmî Olması Kur'ân-ı Kerîm'in Peyderpey Nâzil Olmasının Hikmetlerinden Biri Midir?" s. 199.

ne “Kur'an'ın Tencîmi”ne işaret eden farklı kelimeler kullanılmıştır. Mesela Kur'an'da geçen “tenzîl”,¹⁹ ve “tertil”²⁰ ifadeleri ile İsrâ sûresi 106'ıncı âyette²¹ geçen فرقناه (fark ve tefrik)²² ve “müks”²³

¹⁹ el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 491; Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî, *Kitâbu't-Ta'rîfât*, Dâru'r-Reyyân Li't-Turâs, Medîne ts. s. 93; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Matbaai Ebuuzziya, İstanbul 1935-1939, I,645; Muhammed Hüseyin et-Tabâtabâî, *el-Mizân fî Tefsîrî'l-Kur'an*, Müessesetü'l-A'lamî Li'l-Matbûât, Beyrût 1997, XV,208; Mennâ el-Kattân, *Mebâbis fî Ulûmî'l-Kur'an*, Mektebet-i Vehbe, Kâhire 2008, s. 101; Muhammed b. Muhammed Ebû Şehbe, *el-Medhal Li Dirâseti'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut 1992, s. 47; İsmail Cerrahoğlu, *Tefsîr Usûlü*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1997, s. 43; Abdulhamit Birışık, “Nüzûl”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007, XXXIII, 308-309, s. 309.

²⁰ et-Taberî, *Tefsîr*, XIX,12; Ebû'l-Ferec Cemâleddîn Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzi, *Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, Dâr-ı İbn-i Hazm – el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 2002, s. 1016; İbn-i Manzûr, *Lisâmü'l-Arab*, IV,61; ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, XXIX,33; et-Tabâtabâî, *el-Mizân*, XV,210.

²¹ Bkz. İsrâ, 17/106.

²² Abdullah İbn-i Abbâs, *Tenvîru'l-Mikyâs Min Tefsîr-i İbn-i Abbâs*, (Cem', Mecduddîn Muhammed b. Yakup el-Firûzâbâdî) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2008, s. 307; Mukâtil b. Süleyman el-Belhî, *Tefsîr-i Mukâtil b. Süleyman*, (Thk. Ahmed Ferid) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 2003, II,276; Ebû Zeke-riyya Yahya b. Ziyâd el-Ferrâ, *Meânî'l-Kur'an*, (Thk. Muhammed Ali en-Neccâr), el-Hey'etu'l-Misriyyetu'l-Âmmetu Li'l-Kitâb, Kahire 2000, II,132 vd; et-Taberî, *Tefsîr*, XV,177; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *Abkâmu'l-Kur'an*, (Nşr. Abdusselam Muhammed Ali Şahin), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2007, III,271; Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ûd el-Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, Dâr-ı İbn-i Hazm, Beyrut 2002, s.761; Cârullah Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *Tefsîru'l-Keşşâf An Hakâiki Gavâmizî't-Tenzîl ve Uyûnî'l-Ekâvil fî Vucûbi't-Te'vîl*, (Nşr. Muhammed Abdusselam Şahin) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1995, II,671; Ebû Muhammed Abdü'l-Hak İbn-i Atiyye el-Endülüsî, *el-Mubarreru'l-Veciz fî Tefsîrî'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru İbn-i Hazm, Beyrut 2002, s. 1171; İbnü'l-Cevzi, *Zâdu'l-Mesîr*, s. 835; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi Li Abkâmi'l-Kur'an*, (Thk. İmâd Zeki el-Bârûdî, Hayrî Saïd) el-Mektebetu't-Tevfikîyye, Kahire 2008, *el-Câmi*, X,279 vd; el- Beydâvî, *Evoâru't-Tenzîl*, I,587; el-Hâfız İmâdu'd-Dîn Ebu'l-Fidâ İsmâil İbn-i Kesîr, *Muhtasar Tefsîr İbn-i Kesîr*, (Thk. ve ihtisâr, Muhammed Ali es-Sâbûnî) Dâru'l-Kalem-Mektebet-u Cidde, Beyrut ts. II,404; Celâleddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî ve Celâleddîn Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Mahallî, *Tefsîru'l-Celâleyn*, Dâru'l-Menâr, Kahire ts. s. 292; Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fetbu'l-Kadîr, el-Câmi Beyne Fenneyîr-Rivâye ve'd-Dirâye Min İlmi't-Tefsîr*, Dâr-ı İbn-i Hazm, Beyrut 2000, s. 1026; Muhammed Emin b Muhammed el-Muhtar eş-Şinkîti, *Edvâu'l-Beyân fî İzâbi'l-Kur'an Bîl-*

ifadeleri “Kur’ân’ın tencimi”ne işaret etmektedir.

Rivayetlerde ve ilk dönem tefsirlerinde de, Kur’ân’ın peyderpey nüzulünü ifade eden “tencim” kelimesi ve türevleri kullanılmamış, daha çok مفرقا “müferrakan” yahut متفرقا “müteferrikan” ifadeleri kullanılmıştır.²⁴ Hicri 6’ıncı asra denk gelen daha sonraki dönemlerden itibaren ise hem “müferrakan” ifadesi, hem de “müneccemen” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır.²⁵ Son dönemlerde ise Kur’ân’ın peyderpey nüzulünü anlatmak için doğrudan “Tencîmu’l Kur’ân” ifadesi kullanılmıştır.²⁶ Mesela son dönem âlimlerinden olan ve Kur’ân ilimleri ile ilgili bir eser te’lif eden Subhî es-Sâlih, eserine “Tencîmu’l Kur’ân” diye bir başlık koymuş ve bu bölümde Kur’ân’ın peyderpey nüzulü ve bu nüzulün sebeplerini anlatmıştır.²⁷

2. Tencîmu’l-Kur’ân Neticesinde Hz. Peygamber (a.s.)’in Tesellî Edilmesi ve Kalbinin Takviye Edilmesi

Biraz önce de değinildiği gibi Kur’ân, yaklaşık yirmi üç senelik bir süre içerisinde peyderpey indirilmiştir. Kur’ân’ın bir defada indirilmeyip çeşitli zaman aralıklarıyla inzâl edilmesi,²⁸ bir kısım

Kur’ân, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 2006, s. 601; Abdulcelil İsa, *Teyşîru’l-Kur’âni’l-Kerîm Li’l-Krâati ve’l-Febmi’l-Mustakîm*, el-Hey’etu’l-Mısıriyyetu’l-Âmmetu Li’l-Kitab, Kahire 2009, II,247.

²³ Ebu’l-Fadl Şihâbu’d-Din es-Seyyid Mahmûd el-Âlûsî, *Rûbu’l-Meâni fî Tefsîri’l-Kur’âni’l-Azîm ve’s Seb’îl-Mesâni*, (Thk. es-Seyyid Muhammed es-Seyyid, Seyyid İbrahim İmrân), Dâru’l-Hadis, Kahire 2005, XV-XVI,255; İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-Mesîr*, s. 835; el-Kurtubî, *el-Câmi*, X,280.

²⁴ Bkz. et-Taberî, *Tefsîr*, XIX, 12 vd; XV,178 vd.

²⁵ el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 485 ve 491; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II,671 ve III,270 vd; er-Râzî, *Mefâtîh*, XXIV, 74; İbn-i Kesîr, *Mubtasar Tefsîr İbn-i Kesîr*, II,404 ve 631 vd.; Ebû Şâme, *Kitâbu’l-Mürşidi’l-Vecîz*, s. 28; Bedreddin Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Burbân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, (Thk. Ebû’l-Fadl ed-Dimyâti), Dâru’l-Hadis, Kahire 2006, s. 162; Celâleddîn Abdurrahmân es-Süyûtî, *el-Itkân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, Dâru İbn-i Kesîr, Dimeşk-Beyrût 2002, I,133 vd.

²⁶ Muhammed Abdu’l-Azîm ez-Zerkânî, *Menâbilu’l-İrfân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, el-Mektebetü’l-Asriyye, Beyrut, 2003, I,56 vd.

²⁷ es-Sâlih, *Mebâbis*, s. 49.

²⁸ Muhsin Demirci, “Kur’ân Vahyinin Nüzûl Keyfiyeti ve Korunması”, *D.İ.D.*, 46 (1), Ocak-Şubat-Mart 2010, 7-32, s. 21.

mühim hikmetlere ve sebeplere mebnîdir. Bu hikmetlerden ve sebeplerden bir kısmı, vahyin ilk muhatabı ve mübelliği olan Hz. Peygamber (a.s.)'la ilgilidir. Tencîm'in Hz. Peygamber (a.s.) ile alakalı olan en önemli hikmetlerinden ve sebeplerinden birisi ise, inanmayanların "Kur'ân'ın Tencîmi"ne itirazlarına cevap sadedinde, bizzat Allah Teâlâ tarafından açıklanmıştır.

Vahiy inmeye başlayıp ve Hz. Peygamber (a.s.)'a peyderpey gelince bu durum inanmayanların hoşuna gitmemiş ve Hz. Peygamber (a.s.): "Sen Allah'ın peygamberi olduğunu iddia ediyorsun. Öyleyse bu Kur'ân, Zebûr'un Dâvud'a, İncil'in İsa'ya ve Tevrât'ın Mûsa'ya toptan indiği gibi niçin toptan inmiyor"²⁹ diyerek Kur'ân'ın peyderpey inişine itiraz etmiş ve toptan inmesini talep etmişlerdi. İşte bunun üzerine Furkân sûresindeki âyette, inanmayanların itirazına, peyderpey nüzulün hikmeti açıklanarak cevap verilmiştir: *وقال الذين كفروا لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة كذلك لثبتت به فؤادك ورتلناه ترتيلا* "İnkâr edenler: Kur'ân ona bir defada toptan indirilseydi ya!" dediler. Biz, Kur'ân'la senin kalbini pekiştirmek için onu böyle kısım kısım indirdik ve onu ağır ağır okuduk." (Furkân, 25/32)

İbn-i Abbâs'tan gelen rivayete göre bu itirazı yapanlar, Kureyş müşrikleridir.³⁰ Bu itirazı Yahudiler'in yaptığına dair rivayetler de bulunmaktadır.³¹ Görüldüğü gibi bu âyete göre, Kur'ân'ın peyder-

²⁹ İbn-i Abbâs, *Tenvîru'l-Mikyâs*, s. 382; Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîr*, II,436; Ebû Ca'fer en-Nehhâs, *Meâni'l-Kur'ân*, (Thk. Yahya Murâd) Dâru'l-Hadis, Kahire 2004, II,829; el-Beğavî, *Meâlimu't-Tenzil*, s. 926; İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, s. 1016; er-Râzî, *Mefâtih*, XXIV,73; el-Kurtubî, *el-Câmi*, XIII,25; el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzil*, II,736; İbn-i Kesîr, *Mubtasar Tefsîr İbn-i Kesîr*, II,631; Tefsîru'l-Celâleyn, s. 362; eş-Şevkânî, *Fetbu'l-Kadîr*, s. 1254; el-Âlûsî, *Rûbu'l-Meânî*, XIX-XX,21; ez-Zerkânî, *Menâbil*, I,56; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'ân'ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsîri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, V,2411; Muhammed Ali es-Sâbüni, *Safvetu't-Tefsîr*, Dersâdet, İstanbul ts. II,362; et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*, XV,208 vd; Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'ân Psikolojî Atlası*, Kendini Bilmek Yayınları, Malatya 2010, III,133.

³⁰ İbn-i Atiyye, *el-Muharrer*, s. 1382; el-Kurtubî, XIII,25.

³¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III,270; el-Kurtubî, XIII,25; Abdullah İbn-i Ahmed İbn-i Mahmûd en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye, Beyrût, 2008, II,186; eş-Şevkânî, *Fetbu'l-Kadîr*, s. 1254; el-Âlûsî, *Rûbu'l-Meânî*, XIX-XX,21.

pey nüzûlünün en önemli hikmetlerinden ve sebeplerinden birisi, “Hz. Peygamber (a.s.)’ın kalbini³² sürekli olarak takviye etmek” ve “O’nu teselli etmek”tir.³³

Hz. Peygamber (a.s.)’ın ara ara nâzil olan âyetlerle teselli edilmesinin sebeplerinden birisi, bir toplumun inanç ve davranış sisteminde köklü değişiklikler yapmanın oldukça zor olması ve böyle bir toplumun karşısına bu amaçla tek başına çıkmanın çok büyük riskleri ve sıkıntıları ortaya çıkarmasıdır. Çünkü böyle bir toplum, inançlarını ve âdetlerini değiştirmeme hususunda direnmekte ve kendisini değiştirmek isteyenler üzerinde baskılar kurmaktadır. Bu bağlamda Hz. Peygamber (a.s.) da, kavminin maddî-manevî her türlü baskısına maruz kalmıştır. Zira O, cahiliye Araplarının inançlarını ve geleneklerini değiştirmek istiyordu. Bu yüzden muhatapları, ona karşı her türlü eziyete ve yıldırma yöntemlerine başvuruyorlardı.³⁴ İşte bu sebepten dolayı, risâlet devri boyunca meydana gelecek olan bütün bu olumsuzluklara göğüs gerebilmesi için teselli

³² İbn-i Âşûr, ayette geçen “fuâd” kelimesinden kastın “akıl” olduğunu söylemiştir. Ona göre böyle bir inzâl ile tesbit edilmesi ise “lafızlarında ve manalarında sarsılmadan sabit olması” manasına gelmektedir. Fakat bu çalışmada bu kelimenin, müfessirlerin genelinin kabul ettiği gibi “kalp” manasına geldiği kabul edilecek ve değerlendirmeler ona göre yapılacaktır. Bkz. Muhammed et-Tâhir İbn-i Âşûr, *Tefsîru’t-Tabrîr ve’t-Tenvîr*, Dâr-ı Suhnûn, Tunus 1997, XIX,19.

³³ İbn-i Abbâs, *Tenvîru’l-Mikyâs*, s. 382; el-Ferrâ, *Meâni’l-Kur’ân*, II,267 vd, et-Taberî, *Tefsîr*, XIX,12; en-Nehhâs, *Meâni’l-Kur’ân*, II,829; el-Beğavî, *Meâlimu’t-Tenzîl*, s. 926; İbn-i Atiyye, *el-Mubarrer*, s. 1382; ez-Zerkeşî, *el-Burhân*, s. 162; eş-Şevkânî, *Fethu’l-Kadîr*, s. 1255; eş-Şinkîti, *Edvâu’l-Beyân*, s. 1319; Ebu’l-A’lâ Mevdûdî, *Kur’ân’ı Nasıl Anlayalım*, (Çev. Bekir Karlığa), İşaret Yayınları, İstanbul 1997, s. 83; et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*, XV, 212; Muhammed Mahmûd Hicâzî, *el-Vahdetu’l-Mevdûiyye fîl-Kur’âni’l-Kerîm*, Dâru’l-Kutubi’l-Hadîse, Kahire 1970, s. 79; Temmâm Hassân, *el-Beyân fî Râvâii’l-Kur’ân*, Mektebetu’l-Ustre- Âlemu’l-Kutub, Kahire 2003, II,418; İsa, *Teyisr*, II,477; M. Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2012, III,516; es-Sâbûnî, *Safvet*, II,362; Abdu’s-Şehîd Mehdi es-Setrâvî, *el-Kur’ân, Nebc ve Hadâra*, Şirketu’l-Mustafâ, Beyrût 1997, s. 238 vd; Komisyon, *el-Mevsûatu’l-Kur’âniyye el-Mutabasasa*, Vizâretu’l-Evkâf el-Meclisu’l-A’lâ Li’s-Şuûni’l-İslâmiyye, Kahire 2006, s. 594.

³⁴ Abdurrahman Kasapoğlu, “Kur’ân’da Kısra Terapisi”, *Cumburiyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), Aralık 2004, 69-80, s. 73.

edici âyetler, Tencîm'in bir neticesi olarak ara ara nâzil olmuştur.

Kur'ân'ın peyderpey indirilişindeki hikmet, Hz. Peygamber (a.s.)'in hayat safhaları ile daveti esnasında karşılaşmış olduğu ve kalbini tespite ihtiyaç hissettiren tehlikeli saldırılar mütalaa edildiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Müşrikler, Ehl-i Kitap ve Münafıklar O'nunla muhtelif şekillerde mücadele ediyorlardı. Mesela Müşriklerin Hz. Peygamber (a.s.)'a yaptıkları eziyetler ilk başta yoluna diken koyma, secdede iken üstüne necaset atma şeklinde başlamış, O'nu öldürmeyi planlamaya kadar varmıştır.³⁵ Bundan dolayı bu safhaların her birinde teselli ve takviyeye ihtiyaç hissetmekteydi. İşte bu takviye, aralıklarla nâzil olan âyetlerle meydana geliyordu.³⁶

Peyderpey nâzil olan vahyin Hz. Peygamber (a.s.)'in kalbini takviye etmesi ve O'nu teselli etmesi çeşitli şekillerde meydana geliyordu. Mesela bazen sıkıntılar karşısında sabretmesi ve hüzünlenmemesi isteniyordu. Bazı âyetlerde ise Allah'ın gelecekte kendisine ve inananlara zafer nasip edeceği, inanmayanların ise mağlup olacakları müjdelenerek takviye ediliyordu. Başka bir zaman ise, geçmiş peygamberlerin ve ümmetlerin kıssaları yoluyla teselli ediliyordu. Bazen de inanmayanların O'nu şüpheye düşürmek istedikleri zaman kendisine destek veriliyordu. Yine Tencîm'in neticesi olarak bazen de muhtelif şekillerde kalbi mutmain ve sâbit oluyordu. Şimdi bu hususlar tek tek ele alınacaktır.

2.1. Sıkıntılar Karşısında Hüzünlenmemesi ve Sabretmesi İstenerek Tesellî ve Takviye Edilmesi

Kur'ân'dan yeni bir şey nâzil olduğunda, Hz. Peygamber (a.s.)'in iç huzuru ve kararlılığı daha da artıyordu. Kalbinin itminan bulması, özellikle endişe verecek sebeplerin ortaya çıktığı zamanlarda daha da önemli bir hale geliyordu. Çünkü âyetlerin sıkıntı anında nazil olması, daha önce nazil olup da sıkıntı anında o ayetle-

³⁵ Muhammed Ra'fet Saîd, *Târîhu Nuzûlî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Vefâ, Mansûra 2002, s. 39.

³⁶ el- Kattân, *Mebâhis*, s. 102.

ri hatırlamasından daha tesirliydi.³⁷ Çünkü insan tabiat olarak, yaşamadığı üzüntüleri belli bir seviyeye kadar aklen anlayıp hissedebilse de bu anlayış ve hissediş, o üzüntüleri bizzat yaşamış kişilerin anlayışı ve hissedışı gibi olmamaktadır. Bundan dolayı asıl tesirli olan, tesellinin yaşanan olaydan hemen sonra olmasıdır. Yoksa olay unutulduktan sonra yahut yaşanmadan önce yapılan teselli, kişi üzerinde önemli bir tesir icra etmeyecektir.³⁸

Mekke döneminde Hz. Peygamber (a.s.)'a ve Müslümanlara yapılan eziyetler³⁹ dayanılmayacak seviyeye gelmişti. Bilhassa bidâyette, Mekkelilerin tenkitleri, daveti kabul etmemeleri, düşmanlıkları, O'nu yalancılıkla itham etmeleri, O'nunla alay etmeleri, kalbini üzecek söylentiler çıkarmaları vs. Hz. Peygamber (a.s.) üzerinde tesir hâsıl ediyor ve onun cesaretini kırıyordu.⁴⁰ Bütün bunlar karşısında peyderpey inen teselli âyetleri, O'nu yüreklendirmekte, ümidini tazelemekte, tebliğ görevini yerine getirmeye hazırlamakta, gayret ve kararlılığını diri tutmaktaydı.⁴¹ Ayrıca âyetlerin peyderpey nâzil olması neticesinde, her defasında Allah ile olan irtibatı tazelenmiş ve teyit edilmiş olmaktaydı. Böylece sürekli olarak kalbi sağlamlaşmış, kendine olan güveni artmış, sebat ve azmi kuvvetlenmiş olmaktaydı.⁴²

Hz. Peygamber (a.s.)'ı üzen O'na sıkıntı yaşatan durumlardan birisi insanların inanmaması idi. Ancak Kur'an, O'nun sadece bir uyarıcı⁴³ ve tebliğ edici⁴⁴ olduğunu, hidayetin Allah'ın iradesiyle

³⁷ Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî, *Teyşîru'l-Kerîmî'r-Rabman fi Tefsîri Kelâmî'l-Mennân*, Mektebet-u Beyti's-Selâm, Riyâd 2010, s. 594.

³⁸ Seyyid Kutup, *Fî Zilâlî'l-Kur'ân*, Dâru's-Şurûk, Kahire 1998, V, 2562 vd.

³⁹ Bkz. Zâriyât 51/52, Hicr 15/6, Sâd 38/4, Enbiyâ 21/5, Saffât 37/6, Tûr 52/29, Hakka 69/42.

⁴⁰ İbrahim Canan, *Peygamberimizin Tebliğ Metotları*, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul 2007, s. 60.

⁴¹ Kasapoğlu, *Kur'an Psikoloji Atlası*, III, 134.

⁴² Güngör, "Kur'an'ın Peyderpey İndirilmesindeki Hikmetler", s. 11.

⁴³ A'râf, 7/188; Hûd, 11/12; Fâtır, 35/23.

⁴⁴ Bkz. Âl-i İmrân, 3/20; Mâide, 5/92 ve 99; Nahl, 16/35; Nûr, 24/54; Ankebût, 29/18; Şûrâ, 42/48; Tegâbun, 64/12.

olduğunu,⁴⁵ onların inanmamalarının peygamberden değil, onların gerçeği görememelerinden kaynaklandığını belirterek Hz. Peygamber (a.s.)'ı teskin ediyordu.

Mesela inanmamaları karşısında Hz. Peygamber (a.s.)'ın çok üzülmesi ve âdeta kendisini bu yolda helak edecek hale gelmesi üzerine şu âyetler nâzil olmuştur: لعلك باخع نفسك ألا يكونوا مؤمنين “(Rasûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye âdeta kendini helâk edeceksin.” (Şuarâ, 26/3)

Bu âyetten sonra gelen âyetlerde, “Allah Teâlâ'nın istemesi durumunda onlara bir mucize indirileceği ve bunun sonucunda onların bu mucizeye boyun eğmek zorunda kalacakları; onların kendilerine gelen her yeni öğüte bu şekilde yüz çevirdikleri ve onların alay edip durdukları şeylerin haberlerinin gerçekleşeceği ve başlarına geleceği”⁴⁶ bildirilerek Hz. Peygamber (a.s.)'ın bu şekilde kendisini harap etmemesi istenmiş ve tesellî edilmiştir. Ayrıca altıncı âyetteki, “fakat alay ede geldikleri şeylerin haberleri başlarına gelecek” (Şuarâ, 26/6) ifadesi, inanmayanların küfürlerinde ve inatlarında devam etmelerine karşı Allah'ın azabının onların başına geleceğine dair bir “tehdit” ve “korkutma” manasına gelmektedir.⁴⁷

Yine Kehf sûresindeki benzer bir âyette de⁴⁸ muhatapların inanmamaları karşısında Hz. Peygamber (a.s.)'ın üzülmemesi istenmiştir.⁴⁹ Hicr sûresinde gelen âyetlerde onların söylediklerinden sıkılması nedeniyle Hz. Peygamber (a.s.) tesellî edilmiştir: ولقد نعلم أنك يضيق صدرك بما يقولون فسبح بحمد ربك وكن من الساجدين واعبد ربك حتى يأتيك اليقين “Andolsun, onların söyledikleri şeylerden dolayı göğsünün daraldığını biliyoruz. O halde, Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol. Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.” (Hicr, 15/97-99)

⁴⁵ Bkz. Kasas, 28/56.

⁴⁶ Bkz. Şuarâ, 26/4-6.

⁴⁷ et-Taberî, *Tefsîr*, XIX,62.

⁴⁸ Bkz. Kehf, 18/6

⁴⁹ er-Râzî, *Mefâtih*, XXI,72.

Âyetlerde de yer aldığı üzere inanmayanların Kur'ân ve Hz. Peygamber (a.s.) hakkındaki sözleri ve nübüvvetle istihza etmeleri, Hz. Peygamber (a.s.)'ın göğsünü daraltıyor ve O'nu çok üzüyordu. Bundan dolayı Allah Teâlâ O'na فسبح بحمد ربك (Rabbini hamd ile tesbih et) diyerek, sıkıldığı zaman Allah'ı hamd ile tesbih etmesini istemekte; bu tesbihin sonucu olarak inşirah bulacağını haber vermekte; bu inşirahın sonucunda Allah'a secde etmesini ve bu minval üzere ölene kadar Allah'a ibadete devam etmesini istemektedir.⁵⁰

Bu âyetten önce, Allah'ın, yaptıklarından dolayı inkârcılara hesap soracağı ve O'ndan başka ilah edinen alaycılara Allah'ın kudret ve azabının yeteceği haber verilmektedir: “Rabbine andolsun, onların hepsine yapmakta olduklarını mutlaka soracağız. Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme. Şüphesiz ki biz, Allah ile beraber başka ilah edinen alaycılara karşı sana yeteriz. İleride bilecekler.” (Hicr, 15/92-96)

Görüldüğü gibi âyette, Hz. Peygamber (a.s.)'dan vazifesini yerine getirmesi istenmiştir. Zira Allah, o alaycı inkârcılara, istihzacılara,⁵¹ o zamanın kudretli ve zorba kişilerine karşı Peygamber'ine teselli vermekte ve Allah'ın, yaptıklarından dolayı onları hesaba çekeceğini haber vermektedir.

Yine mesela Yâsin ve Yûnus sûrelerinde gelen iki âyette,⁵² birbirine yakın ifadelerle inanmayanların sözlerinden dolayı üzülmemesi istenmiş, Allah Teâlâ'nın onların gizli açık yaptıkları her şeyi bildiği ve gerçek gücün Allah'ta olduğu belirtilerek teselli edilmiştir. Yûnus sûresindeki âyette, “Onların (inkârcıların) sözleri seni üzmesin. Çünkü bütün güç Allah'ındır. O, hakkıyla iştir, hak-

⁵⁰ Yazır, *Hak Dini*, IV,3079.

⁵¹ Tefsirlerde bu “istihzacıların” müşriklerin ileri gelenlerinden beş kişi olduğu rivayet edilmiştir. Bunlar, Velid b. Muğire, Âs b. Vâil, Adî b. Kays, Esved b. Muttalip ve Esved b. Abdi Yeğûs'dur. Bunların ortak özellikleri güç, kuvvet sahibi olmalarıdır. Bkz. er-Râzî, *Mefâtih*, XIX,177 vd. ez-Zemahşerî tefsirinde Adî b. Kays yerine Hars b. Dalâtîle'yi zikretmiştir. Bkz. ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II,568.

⁵² Yâsin, 36/76; Yûnus, 10/65

kıyla bilendir.” (Yûnus, 10/65) denilerek Hz. Peygamber (a.s.) teselli edilmiştir. Âyette geçen “Bütün güç Allah’ındır” ifadesinden, “her türlü kudretin Allah’a ait olduğu ve istediği kadar kullarına verdiği” anlaşılmaktadır. Bundan da Hz. Peygamber (a.s.)’a karşı kâfirlere güç vermeyeceği, aksine onlara karşı Hz. Peygamber (a.s.)’a güç ve kudret vereceği ve bu güç ile de onlardan daha üstün olacağı anlaşılmaktadır. İşte bu sözlerle Allah Teâlâ peygamberini, kâfirlerin O’na zarar vermelerinden, eziyet etmelerinden ve O’nu öldürmelerinden emin kılmıştır.⁵³ Bu da Hz. Peygamber (a.s.)’ için büyük bir teselli ve müjde olmuştur.

Zaten bu âyetten önceki âyetlerde de, “Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman etmiş ve Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlardır. Dünya hayatında da, ahirette de onlar için müjde vardır. Allah’ın sözlerinde hiçbir değişme yoktur. İşte bu büyük bir başarıdır.” (Yûnus, 10/62-64) denilerek, hem Hz. Peygamber (a.s.) hem de Müslümanlar teselli edilmiş ve müjdelenmiştir.

Sıkıntı sonrasında nazil olan vahyin O’nu rahatlattığı durumlardan birisi de vahyin bir müddet kesilmesi akabinde tekrar vahyin gelmeye başlamasıdır. Risâletin ilk dönemlerinde vahiy bir müddet kesilmişti. Belli bir müddet sonra düşmanları, bu fırsatı hemen değerlendirip Hz. Peygamber (a.s.)’ı, “Rabbi O’nu terk edip darıldı” diyerek ayıplamaya başladılar. Hz. Peygamber (a.s.) bu duruma çok üzüldü.⁵⁴ İşte bunun üzerine Allah Teâlâ, müşriklere cevap sademinde şu ayetleri indirdi: و الضحى و الليل إذا سجدى ما ودعك ربك وما قلى و للآخرة خیر لك من الأولى و لسوف يعطيك ربك فترضى “Kuşluk vaktine andolsun, karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki, Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da. Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.” (Duhâ, 93/1-5)

Vahyin kesilmesi olayının nasıl olduğu, ne kadar sürdüğü ve o

⁵³ er-Râzî, *Mefâtih*, XVII,110 vd.

⁵⁴ Yazır, *Hak Dini*, II,5883 vd.

arada neler yaşandığı hususunda pek çok rivayet vardır.⁵⁵ Bu rivayetleri burada tek tek ele almaya gerek yoktur. Fakat burada üzerinde durulması gereken şey, az bir müddet de olsa vahyin kesilmesinin Hz. Peygamber (a.s.)'ı nasıl üzdüğü ve düşmanlarının saldırılarına karşı nasıl savunmasız kaldığıdır. Vahyin az bir müddet kesilmesi bile Hz. Peygamber (a.s.) açısından bu kadar üzücü olmuşsa, uzun müddet vahyin gelmemesi yahut bir defada gelip daha sonra gelmemesi ve bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.)'ın tek başına kalması nasıl bir durum ortaya çıkarırdı? Böyle bir durumda, azılı düşmanlarına karşı yalnız kalacak, onların her türlü saldırısı ve iftirası karşısında O'nu savunacak ve gerçeği ortaya çıkaracak âyetler gelmeyecek; sorulan sorulara Kur'ân lisanıyla cevap verilemeyecek ve yeni gelen âyetlerle, Hz. Peygamber (a.s.)'ın ve inananların mutlaka zafere ulaşacakları bildirilemeyecekti. Bu da Hz. Peygamber (a.s.)'ı çok zor durumda bırakacaktı. Bundan dolayı Hz. Peygamber (a.s.)'a lütfü bol olan Allah, bu nüzûl sayesinde O'nu yalnız bırakmamış, yirmi üç sene boyunca ara ara gelen vahiyle hep yanında olmuş, sıkıntılı anlarda O'nu teselli etmiş ve Allah'ın yardımının geleceğini müjdelemiştir. İşte tüm bunlardan dolayı, Kur'ân'ın müneccemen inişi, Hz. Peygamber (a.s.) açısından oldukça önemlidir.

و لا يحزنك الذين يسارعون في الكفر إنهم لن يضروا الله شيئا
 (Rasûlüm) inkârda yarışanlar sana kaygı vermesin. Çünkü onlar, Allah'a hiçbir zarar veremezler.” (Âl-i İmrân, 3/176) denilmek sûretiyle kâfirlerden dolayı üzülmemesi istenmiş, teselli edilmiş ve “onların Allah'a hiçbir zarar veremeyecekleri”⁵⁶ ifade edilmiştir. Elmalılı Hamdi Yazır, müfessirlerin çoğunun, “Onlar Allah'a hiçbir zarar veremezler” ifadesini, “Allah'ın dostlarına/O'na yardım eden kullarına hiçbir zarar veremezler” şeklinde anladıklarını söylemiştir. Bu manaya göre burada, “Allah'ın evliyasına zarar

⁵⁵ İlgili rivayetler için bkz. Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâil el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sabîh*, (Thk. Muhammed Nizâr Temim, Heysem Nizâr Temim) Dâru'l-Erkâm, Beyrût ts., Buhârî, 1125: Teheccüd, 4 ve 4950; Tefsîru Sûrati'd-Duhâ, 93; et-Taberî, *Tefsîr*, XXX,250 vdd; er-Râzî, *Mefâtih*, XXXI,207 vd; Yazır, VIII,5883 vdd.

⁵⁶ eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, s. 332.

vermek”le, “Allah’a zarar vermek” aynı tutularak, mübalağa ifade eden mecâzî bir ifade kullanılmıştır.⁵⁷ Böylece bu âyetle inanmayanların, Allah’ın dostları olan peygambere ve arkadaşlarına zarar veremeyeceği belirtilerek Hz. Peygamber (a.s.) teselli edilmiştir.

Bu husustaki diğer bir âyet ise Mü’min sûresinde gelmiştir. Bu âyette de sabretmesi istenmiş ve Allah’ın va’dinin hak olduğu haber verilmiştir. Ayrıca günahı için istiğfar etmesi ve sabah akşam Allah’ı tesbih etmesi emredilmiştir: فاصبر إن وعد الله حق واستغفر لذنبك و سبح بحمد ربك بالعشي و الإبطار (Rasûlüm!) sabret. Çünkü Allah’ın va’di şüphesiz gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam-sabah Rabbinin hamd ederek tesbih et.” (Mü’min, 40/55)

Yani, Allah’ın seni vazifelendirdiği bu nübüvvet ve tebliğ işinde sabret. Sana emredilen şeyleri kavmine tebliğ et. Allah’ın sana va’d etmiş olduğu ve inananlarla birlikte inkârcılara karşı elde edeceğin “yardım”ı da kesin olarak inan. Çünkü Allah’ın va’di haktır ve Allah va’dini muhakkak ki yerine getirir.⁵⁸

Kısaca vahyin peyderpey nâzil olması neticesinde, inanmayanlar Hz. Peygamber (a.s.)’dan kabul edilemeyecek bir istekte bulduklarında, onu çeşitli şeylerle itham ettiklerinde nâzil olan âyetler kalbini takviye etmiş, O’nu desteklemiş ve teselli etmiştir. Mesela müşrikler Kur’ân hakkında “o evvelkilerin masalıdır”⁵⁹ dediklerinde, Hz. Peygamber (a.s.)’ı “yalancılık ve iftira”yla⁶⁰, “sihir”, “delilik”, “şairlik” ve “kâhinlikle”⁶¹ suçladıklarında; O’nun “beşer bir peygamber olmasına”⁶² karşı çıktıklarında; münâfiklar İslam’ı karalamak için entrikalar çevirip fitne çıkarmaya çalıştıklarında ve müslümanlara iftira attıklarında;⁶³ müşrikler Hz. Peygamber (a.s.) hak-

⁵⁷ Yazır, *Hak Dini*, II,1234.

⁵⁸ et-Taberî, *Tefsîr*, XXIV,73.

⁵⁹ En’âm, 6/25; Enfâl, 8/31; Nahl, 16/24; Furkân, 25/5-6; Kalem, 68/15.

⁶⁰ Sebe, 34/43; Yûnus, 10/38; Hûd, 11/13; Furkân, 25/4; Şûrâ, 42/24; Ahkâf, 46/8.

⁶¹ Enbiyâ, 21/5; Hicr, 15/6; Sâffât, 37/36; Sâd, 38/4; Tûr, 52/29; Hâkka, 69/38-43; Sebe, 34/46; Kalem, 68/2; Yâsin 36/69.

⁶² İsrâ, 17/94; Yûnus, 10/2; Nahl, 16/43; Enbiyâ, 21/3 ve 7-8; Furkân, 25/7 ve 20; Mü’min, 40/78; İsrâ, 17/95; Ra’d, 13/38; Hacc, 22/75; İbrâhim, 11/14; Kehf, 18/10.

⁶³ Haşr, 59/11; Nûr, 24/11-20; Tevbe, 9/107-108.

kında öldürme planları yaptıklarında⁶⁴ planlarını boşa çıkararak, Allah'ın O'nu koruyacağını haber veren ve üzülmemesini isteyen âyetler nâzil oluyor ve Hz. Peygamber (a.s.)'i teselli ediyordu.⁶⁵ Böylece Hz. Peygamber (a.s.) düşmanları karşısında psikolojik açıdan kuvvetli bir hale geliyordu.

Burada zikredilen âyetler haricinde de Hz. Peygamber (a.s.)'a sabrı tavsiye eden, onu teselli eden başka âyetlerde⁶⁶ bulunmaktadır. Fakat şurasını da belirtmek gerekir ki, Hz. Peygamber (a.s.)'a sabrı emreden ve yukarıda ele alınmış olan âyetlerin çoğu Mekke'dir.⁶⁷ Hz. Peygamber (a.s.)'ın ve müslümanların Mekke'de yaşadıkları sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda bunun çok anlamlı olduğu görülecektir. Zira Mekke dönemi Hz. Peygamber (a.s.) açısından oldukça sıkıntılı geçmekteydi. Bu yüzden teselliye en fazla ihtiyaç duyulan dönem, Mekke dönemi idi.

Yukarıda zikredilen âyetler de, Hz. Peygamber (a.s.)'ın içinde bulunduğu sıkıntılı durumu çok iyi yansıtmaktadır. Oldukça zor olan tebliğ görevini yüklenen peygamber bu sorumluluğu ancak Allah tarafından sürekli olarak kendisine gelen yardımla ve onu daimi olarak takip eden ve onun ihtiyaçlarını karşılayan, teselli veren, kalbini sağlamlaştıran ve peyderpey inen bir "vahiy" aracılığıyla yerine getirebilirdi. İşte bundan dolayı parça parça inen Kur'an âyetleri, yukarıda da görüldüğü gibi onu davasında sabitkadem kılıyor, teselli ediyor ve azılı düşmanları karşısında dayanmasını sağlıyordu.

Diğer taraftan vahiy peyderpey nâzil olmasaydı, o sıkıntılı anlarda vahyin gücünden başka hiçbir gücün Hz. Peygamber (a.s.)'i

⁶⁴ Enfâl, 8/30; Mâide, 5/67.

⁶⁵ Abdurrahman b. Abdulcebbar Salih Hüsâvî, *Menbecu'l-Kur'âni'l-Kerim fi Tesbiti'r-Rasul ve Tekrimih*, Dâru'z-Zehâir, ed-Demmâm 1995, s. 164 vdd.

⁶⁶ İlgili âyetler için bkz. Nahl, 16/127-128; Rûm, 30/60; Lokmân, 31/23-24; Mü'min, 40/77; Tâ-hâ, 20/130; Kâf, 50/39-40; Tûr, 52/48; Sâd, 38/17; Ahkâf, 46/35; Müzzemmil, 73/10-11.

⁶⁷ Celâleddin Abdurrahman es-Suyûtî, *Lübâbu'n-Nukûl fi Esbâbi'n-Nuzûl*, Müessesetü'l-Muhtâr, Kahire 2006; Hüsâvî, *Menbecu'l-Kur'ân*, s. 275.

teselli etmesi mümkün olmayacaktı. Özellikle Mekke döneminin ilk zamanlarında, maddi sebepler açısından bu davanın gâlip geleceğine dair hiçbir belirtinin olmadığı bir anda, hâzırı ve gaybı bilenin dışındaki bir kimsenin vereceği müjde ve teselli, inandırıcı ve ikna edici olamazdı. Zira zahiri sebepler açısından düşman çok güçlü, dost ise çok azdı.

İşte bütün bunlardan dolayı, bu anlatılan sıkıntılı durumlara ve müşriklerin baskı ve zulümlerine rağmen Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbini takviye eden, O'nu teselli eden vahiy kesilseydi ve Kur'ân peyderpey nâzil olmasaydı, Hz. Peygamber (a.s.) bu durumda, diğer insanların hissettiklerini hissedecek ve âdeta hüznün tamamıyla O'nu kapsayacaktı. Çünkü O, tabiat ve yaratılış bakımından diğer insanlar gibiydi. Diğer insanların etkilendiği şeylerden O da etkilenecekti.⁶⁸ Fakat peyderpey nâzil olan vahiy bu duruma mahal bırakmamıştır.

2.2. Gelecekte Gâlip Olacağı Haber Verilerek Tesellî ve Takviye Edilmesi

Bir kısım âyetler de Hz. Peygamber (a.s.)'ı, zaferle ve Allah'ın yardımıyla müjdeleyerek tesellî ediyor ve kalbini kuvvetlendiriyordu. Mesela Âli İmrân sûresindeki ayette kâfirlerin gelecekte mağlup olacakları haber verilerek tesellî edilmiştir: *قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سِتْغَابُونَ وَ تَحْشُرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ* “İnkâr edenlere de ki: yakında mağlup olacaksınız ve cehenneme sürüleceksiniz. Orası kalınacak ne kötü bir yerdir!” (Âl-i İmrân, 3/12)

Bu âyetin nüzûl sebebi hakkında İbn-i Abbâs'tan şöyle bir rivayet gelmiştir: “Medine Yahudileri Bedir savaşını gördükten sonra İslam'a yöneldiler ve Hz. Peygamber (a.s.)'ın kendi kitaplarında bahsedilen peygamber olduğunu söylediler. Sonra onlardan bazıları: ‘Acele etmeyin başka bir olayı bekleyin’ dediler. Sonra Uhud savaşı meydana gelince şüpheye düştüler ve ‘Bu, o peygamber değil’ diyerek Hz. Peygamber (a.s.) ile aralarındaki ahdi bozdular. Ka’b b.

⁶⁸ es-Sâlih, *Mebâhis*, s. 54 vd; es-Setrâvî, *el-Kur'ân, Nebc ve Hadâra*, s. 240.

Eşref de, altmış kişiyle birlikte Mekkelilere gitti ve birlikte hareket etmeye karar verdiler. İşte bunu üzerine bu âyet nâzil oldu⁶⁹ ve onların mağlûp olacaklarını haber verdi. Görüldüğü gibi, inanmayanlar Hz. Peygamber (a.s.)'ın aleyhinde bir araya geldiklerinde Allah, peygamberini yalnız bırakmamış ve onların ileride mağlûp olacaklarını peygamberine haber vererek O'nu davasında sabitkadem kılmıştır.

Mü'min sûresindeki âyette ise Allah Teâlâ'nın peygamberlere ve O'nunla birlikte inananlara dünyada ve âhirette yardım ettiği⁷⁰ haber verilmektedir: *إنا لننصر رسنا و الذين آمنوا في الحياة الدنيا و يوم يقوم الأشهاد* “Şüphesiz biz, peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.” (Mü'min, 40/51)

Mâide sûresinde ise Yahudi ve Hıristiyanlardan bahsedilirken, Hz. Peygamber (a.s.)'ın kendisine indirilenleri tebliğ etmesi istenmiştir. Bu tebliğ görevini yapmaması durumunda ise kendisine verilen peygamberlik görevini yerine getirmemiş olacağı bildirilmiştir. Ayrıca tebliğ görevini yerine getirirken kendisinin inanmayanlara karşı korunacağı haber verilmiştir: *يا أيها النبي بلغ ما أنزل إليك من ربك و إن لم تفعل فما بلغت رسالته و الله يعصمك من الناس* “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hi-dayete erdirmeyecektir.” (Mâide, 5/67)

Bu âyette belirtildiği gibi Allah Teâlâ, Hz. Peygamber (a.s.)'ı korumayı garanti altına almış ve görevini yerine getirdiği müddetçe kâfirlerden kendisine bir zarar gelmeyeceğini haber vermiştir. Ayrıca inanmayanların sayılarının çokluğu, inananların sayısının azlığı

⁶⁹ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, s. 180; Bu âyetin nüzûlü ile ilgili başka rivayetler de mevcuttur. Fakat rivayetlerin farklı olması burada ele alınan konu olan “tesellî ve kalbi takviye” açısından çok fazla önemi yoktur. Bundan dolayı burada bu rivayetlerden sadece bir tanesi zikredilmiştir. İlgili rivayetler için bkz. es-Suyûtî, *Lübâb*, s. 60, İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, s. 180.

⁷⁰ er-Râzî, *Mefâtîh*, XXVII,69.

sebebiyle endişelenmesine mahal olmadığı bildirilmiştir. Çünkü Allah, diğer insanlara karşı O'na yetmektedir.⁷¹

Hz. Âişe'den ve başka tariklerden gelen rivayetlerde, Hz. Peygamber (a.s.)'ın ashâbı tarafından korunduğu, fakat bu âyetin nâzil olmasından sonra O'nun: "Ey insanlar! Artık gidin. Allah beni koruyacaktır" dediği⁷² aktarılmıştır. İşte bu rivayetten, Hz. Peygamber (a.s.)'ın nâzil olan tesellî ve müjde âyetlerinden nasıl etkilendiği daha iyi anlaşılmaktadır. Fetih sûresinde gelen âyette ise, Hz. Peygamber (a.s.)'a büyük bir zaferle yardım edileceği,⁷³ Kamer sûresinde ise düşmanlarının mağlup olacakları haber verilmiştir.⁷⁴

2.3. Geçmiş Peygamberlerin ve Ümmetlerin Kıssaları Vasıtasıyla Tesellî ve Takviye Edilmesi

Hz. Peygamber (a.s.), geçmiş peygamberlerin kıssalarıyla da tesellî ve takviye edilmiştir. Çünkü bu kıssalar, tarihsel süreç içerisinde tevhid inancının hâkim kılınması için mücadele eden peygamberlerin hayatlarından bahsetmektedir. Hz. Peygamber (a.s.) da, peygamberlik zincirinin son halkası olduğu için diğer peygamberlerle arasında çok köklü ve güçlü bağlar mevcuttur.⁷⁵ Zira onlarla aynı görevi ifa etmektedir. Bundan dolayı onların yaşamış olduğu tecrübeler O'nun için oldukça önemlidir. Çünkü bu kıssalarda geçmiş peygamberlerin ve kavimlerin başına gelen sıkıntılara nasıl katlandıkları anlatılmakta; işin sonunda peygamberlerin ve beraberindekilerin kurtuluşu, inanmayanların ise azaba müstahak oluşları haber verilmektedir. Böylece bu kıssalarda, geçmişte aynı vazifeyi yüklenen peygamberlerin de başlarına bu tür hadiselerin geldiği hatırlatılarak Hz. Peygamber (a.s.) tesellî edilmiş ve inanmayanların eziyetleri karşısında sabretmesi istenmiştir.⁷⁶

⁷¹ et-Taberî, *Tefsîr*, VI,327; er-Râzî, *Mefâtih*, XII,41.

⁷² et-Taberî, VI,328; İbn-i Atiyye, *el-Mubarrer*, s. 563.

⁷³ Fetih, 48/3.

⁷⁴ Kamer, 54/45.

⁷⁵ Kasapoğlu, "Kur'ân'da Kıssa Terapisi", s. 72.

⁷⁶ ez-Zerkânî, *Menâbil*, I,58; es-Sâlih, *Mebâhis*, s. 52 vd; Seyyid Kutup, *et-Tasvîru'l-Femî fî'l-Kur'ân*, Dâru's-Şurûk, Kahire 2010, s. 151; Muhittin Akgül,

Allah Teâlâ, peygamber kıssalarının zikredilişinin hikmetini şu şekilde beyan etmiştir: *و كلا نقص عليك من أنباء الرسل ما نثبت به فؤادك و جاءك في هذه الحق و موعظة و ذكرى للمؤمنين* “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.” (Hûd, 11/120)

Görüldüğü gibi bu âyette kıssaların Kur’ân’da varoluş maksadı beyan edilmektedir. Buna göre kıssaların Kur’ân’da geliş maksadı, geçmiş ümmetlerin peygamberlerine karşı yaptıklarını ve peygamberlerin karşılaştıkları halleri anlatmak sûretiyle Hz. Peygamber (a.s.)’ın kalbini takviye etmek ve böylece vazifesini daha iyi bir şekilde yerine getirmesini sağlamaktır.⁷⁷ Âyette geçen *ما نثبت به فؤادك* ifadesi, kıssalar sayesinde peygamberin iyi hissetmesini sağlamak, kalbini güçlendirmek, takviye etmek, kaygısını giderip rahatlatmak, gönlünü yatıştırmak ve tesellî etmek anlamlarına gelmektedir.⁷⁸

Kur’ân’da bu tür tesellilere ve takviyelere birçok örnek bulunmaktadır. Mesela En’âm sûresinde diğer peygamberlerin de yalanlandıkları ve eziyet gördükleri anlatılmıştır. Fakat onlar, Allah’ın yardımı gelene kadar sabretmelerinin sonunda Allah’ın yardımına nâil olmuşlardır: *و لقد كذبت رسل من قبلك فصبروا على ما كذبوا و أودوا حتى أتاهم نصرنا و لا مبدل لكلمات الله* “Andolsun ki senden önceki peygamberlerde yalanlanmıştı. Onlar, yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine rağmen sabrettiler, sonunda yardımımız onlara yetişti. Allah’ın kelimelerini (kanunlarını) değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur.” (En’âm, 6/34) Benzer ifadelerle Âl-i İmrân sûresinde de⁷⁹ geçmiş peygamberlerin yalanlandığı ifade edilerek Hz. Peygamber (a.s.) tesellî edilmiş, bu türlü eziyetlerin ve yalanlamaların tüm peygamberlerin başına geldiği ve bundan dolayı da bunların umumi olduğu ifade

Kur’ân İklimine Seyahat, Işık Yayınları, İstanbul 2008, s. 122; Cârullah b. el-Yemân el-Hatib, *Kasasul-Kur’ân*, Riyâd ts. s. 43; Ebû Şehbe, *el-Medbal*, s. 66.

⁷⁷ Ebu’s-Suûd, *Tefsîru Ebi’s-Suûd, İrşâdu’l-Akli’s-Selîm İlä Mezâya’l-Kitâbi’l-Kerîm*, (Thk. Abdulkâdir Ahmed Atâ) Mektebetu’r-Riyâd el-Hadîse, Riyâd ts. III,103.

⁷⁸ Kasapoğlu, “Kur’ân’da Kıssa Terapisi”, s. 77.

⁷⁹ Âl-i İmrân, 3/184

edilmiştir. Bunun, insan üzerinde olumlu bir tesiri vardır. Zira başa gelen eziyetlerin ve imtihanların husûsî değil de umumî olması, çekilen sıkıntıyı daha da hafifletmektedir.⁸⁰ Böylece bu âyetlerle Hz. Peygamber (a.s.), kavminin ve Yahudilerin yalanlamasına karşı tesellî edilmiştir.⁸¹

Mücâdele sûresinde ise peygamberlerin mutlaka gâlip geleceği vurgulanmıştır: *كتب الله لأغلبن أنا ورسلي إن الله لقي عزيز* “Allah, ‘şüphesiz ben ve peygamberlerim gâlip geleceğiz’ diye yazmıştır. Şüphe yok ki, Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.” (Mücâdele, 58/21)

Görüldüğü gibi bu âyette, Allah’ın ve peygamberlerinin galip olacağı yazıldığı haber verilmiştir. Onlar ya hüccet ya da kılıç ve cihad yönüyle muhakkak ki galip olacaklardır.⁸² Bundan dolayı, ümitsizliğe kapılmaya gerek yoktur. Bazen inananlar maddi olarak çok zayıf görünseler bile sabrın ve sa’yin sonunda Allah’ın yardımıyla muhakkak ki düşmanlarına galip geleceklerdir.

Saffât sûresinde ki âyetlerde⁸³ ise peygamberlerin mutlaka galip ve muzaffer olacakları ifade edilmiştir.⁸⁴ Bu âyette geçen ifadeler peygamberler için va’d, onlara inanmayanlar için ise va’id manasındadır.⁸⁵ Çünkü âyette, peygamberlerin galip olacağına dair Allah Teâlâ’nın bir sözü olduğu bildirilmektedir. Diğer peygamberler için geçerli olan bir söz, muhakkak ki “Hâtemü’l Enbiyâ” (a.s.) için de geçerli olacaktır.

Bazı durumlarda peygamberler ve tâbileri zahiren mağlup görünmektedirler. Fakat işin sonunda inananlar galip,⁸⁶ inkârcılar ise mağlup ve helak olmaktadır. Kur’ân’da ki peygamber kıssalarına bakıldığında bu durum çok rahat bir şekilde görülecektir. Mesela

⁸⁰ Ebu’s-Suûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, II,198 vd.

⁸¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I,438.

⁸² er-Râzî, *Mefâtih*, XXIX,264; Yazır, *Hak Dini*, VI,4804.

⁸³ Saffât, 37/171-173.

⁸⁴ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *et-Tibyân fî Ulûmi’l-Kur’ân*, Dârü’l-Ceyl, Beyrut ts., s. 30.

⁸⁵ Yazır, *Hak Dini*, V,4079.

⁸⁶ er-Râzî, *Mefâtih*, XXVI,158; Ebu’s-Suûd, *İrşâdu’l-Akli’s-Selîm*, IV,555.

Hz. Mûsâ'nın kıssasına bu açıdan bakılabilir. Hz. Mûsâ, zahiri sebepler açısından çok olumsuz bir ortamda doğmuştu. Fakat Allah'ın yardımıyla bütün bu olumsuzluklar içinde vazifesini tamamlamış, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmıştı. O gün çok güçlü gözükken düşmanları Firavun ve kavmi ise helak olmuştu.⁸⁷

Kıssa neticesinde görülmektedir ki, yukarıdaki âyetlerde de ifade edildiği gibi peygamber ve beraberindekiler kurtulurken, zahiren çok kuvvetli ve yenilmez görünen inkârcılar mağlup olup helak olmuşlardır. İşte bunda, Hz. Peygamber (a.s.) için çok büyük bir teselli vardır. Firavun'a karşı Hz. Mûsâ'ya ve İsrailoğullarına yardım eden Allah, Mekke müşriklerine karşı Hz. Muhammed (a.s.)'a ve Müslümanlara elbet yardım edecek ve onları yüz üstü bırakmayacaktır.

Hz. İbrahim'in kıssası da oldukça dikkat çekicidir. O, kendini ilah ilan eden bir zorbayla mücadele etmiş ve onu Allah'a inanmaya davet etmiştir. Sonra tek başına onların putlarını kırmış ve bunun sonunda ateşe atılmasına karar verilmiştir. Büyük bir ateş yakılmış ve bütün zahiri sebeplerin Hz. İbrahim aleyhine olduğu bir anda ateşin içine atılmıştır. İşte o anda Allah'ın yardımı gelmiş ve ateş O'nu yakmamıştır.⁸⁸ İşte Allah'ın peygamberlerine nasıl yardım ettiğinin en önemli örneklerinden biriside bu kıssadır.

Hz. Nuh'un kıssasına da bu açıdan bakılabilir. Kavmi içinde dokuz yüz elli sene davette bulunmasına⁸⁹ rağmen çok az insan iman etmiştir. Açık gizli her türlü tebliğ tekniğini kullanmasına rağmen kavmi yine de O'na inanmamıştır. Bunun üzerine, inananları helak etmesi için Allah'a dua etmiştir. Allah, bir gemi yapmasını vahyettiğinde inananlarla birlikte gemiyi yapmaya başlamıştır. İnkârcıların onların deniz olmayan bir yerde gemi yaptıklarını

⁸⁷ Kıssanın ayrıntıları için bkz. Tâ Hâ, 20/9-98; Şuarâ, 26/10-68; Kasas, 28/3-42; A'râf, 7/103-137; Yûnus, 10/75-92; Mü'minûn, 23/45-49; Neml, 27/7-14; Mü'min, 40/23-33.

⁸⁸ Kıssanın ayrıntıları için bkz. Enbiyâ, 21/51-71; Şuarâ, 26/69-83; Sâffât, 37/83-99; Bakara, 2/258; En'âm, 6/74-81; Meryem, 19/41-48.

⁸⁹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III,431; er-Râzî, *Mefâtih*, XXV,36 vd.

gördüklerinde onlarla alay etmelerine rağmen Hz. Nûh ve beraberindekiler, Allah'ın yardımı ve azabı gelene kadar sabretmişlerdi. En sonunda Allah'ın va'd ettiği azap gelip tufan koptuğunda inananlar suda boğulurken, inananlar gemiye binerek kurtuldular.⁹⁰ Böylece yine inananlar galip olurken, inkârcılar hüsrana uğrayıp helak oldular.

Yine Hz. Lût' un davetinden, kavminin O'nun davetine karşı takındığı tavırdan ve sonunda inananların helâk oluşundan bahseden âyetler⁹¹ nâzil olmuştur. Âyetlerde de Hz. Lût'un davetine rağmen kavminin O'na inanmadığı ve yaptıkları çirkinliklere devam ettikleri anlatılmıştır. Onlar zahiren çok güçlüyken, Hz. Lût'un sebepler açısından dayanacağı bir yer yoktu.⁹² Ama sonunda Allah'ın azabı gelmiş ve inananları yerle bir etmiştir. İşte bu kıssayla da inananların akıbeti haber verilerek Hz. Peygamber (a.s.) tesellî edilmiştir.

Hz. Hûd,⁹³ Hz. Şuayb,⁹⁴ Hz. Sâlih⁹⁵ ve daha birçok peygamberin kıssası da bu açıdan değerlendirilebilir. Bu peygamberler, kavimlerini imana davet etmelerine rağmen kavimleri inkârlarında ısrar etmelerinin sonucu olarak, Allah'ın azabına müstahak olmuşlardır. Allah Teâlâ bu kıssaları anlatarak âdeta Hz. Peygamber (a.s.)'a şöyle demektedir: “Gördüğün gibi senden önceki peygamberler ne kadar sıkıntı çekmiş olsalar da, sabırlarının sonucu benim yardımım onlara yetmiş⁹⁶ ve böylece galip olmuşlardır. Onların düşmanları, bugün senin düşmanların olan Mekke müşriklerinden daha güçlü olmalarına rağmen Allah o azgınları helak etmişse,⁹⁷

⁹⁰ Kıssanın ayrıntıları için bkz. Hûd, 11/25-48; Şuarâ, 26/103-122; Ankebût, 29/14-15; Sâffât, 37/75-83; Kamer, 54/9-17; Nûh, 71/1-28; Yûnus, 10/71-73.

⁹¹ Bkz. Hûd, 11/77-81; Hicr, 15/67-77; Şuarâ, 26/160-175; Neml, 27/54-57; Ankebût, 29/28-35; Kamer, 54/33-39; A'râf, 7/80-84; Sâffât, 37/133-137.

⁹² Hûd, 11/80.

⁹³ Hûd, 11/50-60; Şuarâ, 26/123-140; A'râf, 7/65-72.

⁹⁴ Hûd, 11/84, 91, 94-95.

⁹⁵ Hûd, 11/61-68; A'râf, 7/73-79; Şuarâ, 26/141-159; Neml, 27/45-53.

⁹⁶ En'âm, 6/34.

⁹⁷ Muhammed, 47/13.

sana da yardım edecek, senin kavmindeki inanmayanları da helak edecek ve seni onlardan üstün kılacaktır.”

Böylece peygamber kıssalarında O'nun için iyi bir örnek, peygamberleri yalanlayanların akıbetlerinde ise güzel bir tesellî vardır.⁹⁸ Çünkü yukarıda da görüldüğü gibi kıssalar, bu eziyet ve güçlüklerin geçici olduğunu, iman ehlinin işin sonunda mutlaka kurtuluşa ve galibiyete erdiğini defaatle anlatmış ve bütün zor şartlara sabırla göğüs germenin, bu kutsi dava uğrunda yılmadan mücâhede ve mücadeleye devam etmenin gerekliliğini telkin etmiştir.⁹⁹

Diğer taraftan, kıssaların Hz. Peygamber (a.s.)'ı ve müminleri tam olarak tesellî edebilmesi için, meşakkat ve sıkıntı anında inmesi gerekiyordu. Meşakkatin etkisi geçtikten ve ya meşakkat unutulduktan sonra ya da henüz bir sıkıntıyla karşılaşmadan önce, tesellî edici ifadelerin ve kıssaların gelmesinin tesiri çok fazla olmazdı. İşte burada, “Kur'ân'ın Tencim'inin” önemi ortaya çıkmaktadır. Tencim neticesinde, meşakkat anında Allah Teâlâ, içinde tesellî edici kıssalar bulunan âyetleri indirerek, Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbini takviye etmiş ve O'nu tesellî etmiştir. Şayet Kur'an müneccemen inmemiş olsaydı, bunun bu şekilde gerçekleşmesi mümkün olmazdı.

Bu bağlamda içinde peygamber kıssalarının bulunduğu sûrelerin nüzûl zamanları oldukça manidardır. Malumdur ki, Hz. Peygamber (a.s.)'ın ve müslümanların teselliye ve müjdeye en fazla ihtiyaç duydukları zaman vahyin Mekke dönemi idi. Bu dönemde Müslümanlar maddeten zayıf oldukları için çok fazla sıkıntıyla karşılaşıyorlardı. Müşrikler ise güçlü olduklarından dolayı özellikle zayıf Müslümanlar başta olmak üzere inananlara eziyet ediyorlardı. Bu yüzden Mekke dönemi teselliye en çok ihtiyaç duyulan dönemdi. İşte bu manada kıssaları muhtevi sûrelere bakıldığında, Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri hariç, içinde geçmiş peygamberlerin ve geçmiş ümmetlerin kıssalarının bulunduğu sûrelerin Mekkî olduğu

⁹⁸ el-Kattân, *Mebâhis*, s. 104.

⁹⁹ İdris Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, Işık Yayınları, İzmir 1994, s. 293 vd.

görülebilecektir.¹⁰⁰ Bu da, Kur'ân'ın peyderpey inişinin ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir.

2.4. Şüphelenmemesi İstenerek Tesellî ve Takviye Edilmesi

Yukarıda zikredilen âyetlere ek olarak bazı âyetlerde ise şüphelenmemesi istenerek kalbi takviye edilmiştir. Böylece inanmayanların sözlerinden ve davranışlarından dolayı kalbine herhangi bir şüphe düşmesi engellenmiştir.

İnanmayanlar bazen tehdit, bazen de teşvikle Hz. Peygamber (a.s.)'ı şüpheye düşürmek ve O'nu davetinden alıkoymak istiyorlardı. Onların bu konudaki hırslarını İsrâ sûresindeki şu âyet gayet güzel açıklamaktadır: “Onlar, sana vahyettiğimizden başkasını bize karşı uydurman için az kalsın seni ondan şaşırtacaklardı. (Eğer böyle yapabilselerdi) işte o zaman seni dost edinirlerdi. Eğer biz sana sebat vermiş olmasaydık, az kalsın onlara biraz meylededecektin.” (İsrâ, 17/73-74) Bu âyet, kâfirlerin Hz. Peygamber (a.s.)'ı davetinden alıkoymak için her türlü yolu ve vesileyi denediklerini beyan etmektedir. Fakat âyette de belirtildiği gibi Allah Teâlâ O'nu sabit-kadem kılarak, onlara meyletmekten alıkoymuştur. Bu da, âyetlerin peyderpey ve art arda gelmeleri neticesinde mümkün olmuştur. Bu sayede onlar herhangi bir şüphe ortaya attıklarında, gelen âyetler o şüpheyi çürütmüş, bir ithamda bulduklarında o ithamı def etmiş, bir plan çevirdiklerinde hemen o planı deşifre etmiş, kendilerine göre O'nu sıkıntıya sokacak ve aciz bırakacak sorular sorduklarında da hemen bu sorulara cevap vermiş ya da asılsız olanları çürütmüştür. İşte böylece Hz. Peygamber (a.s.) tesellî olmuş ve kalbi takviye edilmiştir.¹⁰¹

İnanmayanların yönelttikleri sorulara, ortaya attıkları şüphelere en güzel şekilde cevap verileceği Furkân sûresinde şöyle haber verilmiştir: “Onlar sana hiçbir misal getirmezler ki (buna karşılık) sana gerçeği ve en güzel açıklamayı getirmiş olmayalım.” (Furkân,

¹⁰⁰ Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, s. 61.

¹⁰¹ Hûsâvî, *Menbecu'l-Kur'ân*, s. 163.

25/33) Görüldüğü gibi bu âyette inanmayanların getireceği mesellere en güzel şekilde cevap verileceği veya onların getirmiş olduklarından daha güzelinin getirileceği söylenmekle Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbi takviye edilmiştir.¹⁰²

Mesela Bakara sûresinde kendilerine kitap verilenlerin Hz. Peygamber (a.s.)'ı kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanıdıkları fakat buna rağmen hakkı gizleyip inanmadıkları haber verilerek onların bu yaptıklarından dolayı bir şüpheye düşmemesi istenmiştir: الذين أتيناهم الكتاب يعرفونه كما يعرفون أبناءهم وإن فريقا منهم ليكتمون الحق وهم يعلمون الحق من ربك فلا تكونن من الممترين “Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler. Hak (ancak) Rabbindedir. Artık, sakın şüpheye düşenlerden olma.” (Bakara, 2/146-147) Yûnus sûresinde ise Hz. Peygamber (a.s.)'ın, kendisine gelen mesajlardan şüphe içinde olması durumunda¹⁰³ Tevrât'ı okuyanlara sorması ve şüpheye düşmemesi istenmektedir: فإن كنت في شك مما أنزلنا إليك فسل الذين يعرفون الكتاب من قبلك لقد جاءك الحق من ربك فلا تكونن من الممترين “Eğer sana indirdiğimiz şeyden şüphe içinde isen, senden önce Kitab'ı (Tevrât'ı) okuyanlara sor. Andolsun ki, sana Rabbinden hak gelmiştir. O halde, sakın şüphe edenlerden olma.” (Yûnus, 10/94)

Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbinden şüpheyi izale etmeyle ilgili daha başka âyetler de¹⁰⁴ mevcuttur. Bu husustaki âyetlerden bazıları Mekki bazıları da Medenîdir. Bu da, Hz. Peygamber (a.s.)'ı şüpheye düşürme gayreti ve çabasında Mekke müşrikleri, Yahudi ve Hıristiyanların müşterek olduklarını göstermektedir.¹⁰⁵ Fakat pey-

¹⁰² Hicâzî, *el-Vabdetu'l-Mevdüüyye*, s. 80.

¹⁰³ Bu âyetin muhatabının Hz. Peygamber (a.s.) olmadığını söyleyenler de vardır. Yani şüphelenen diğer insanlardır. Bir kısım alimlere göre ise burada ki hitap Hz. Peygamber (a.s.)'a dır. Fakat o herhangi bir şüphe içinde değildi. Bu tür bir kullanım Araplar tarafından bilinmekte idi. Mesela bir kimse kölesine şöyle derdi: “şayet benim kölem isen bana itaat et” burada kölenin köleliği hakkında bir şüphe yoktur. Böylece bu âyetten de aslında Hz. Peygamber (a.s.)'ın şüphe içinde olduğu anlaşılmalıdır. Bkz. er-Râzî, *Mefâtîh*, XVII,134 vd; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, s. 637.

¹⁰⁴ İlgili âyetler için bkz. Âl-i İmrân, 3/59-60; Hûd, 11/17; Hûd, 11/109.

¹⁰⁵ Hüsâvî, *Menbecu'l-Kur'ân*, s. 269.

derpey nâzil olan vahiy, Hız. Peygamber (a.s.)'ın, onların tuhaf isteklerinden ve iddialarından dolayı şüpheye düşmesini engelleyerek davasında sâbit olmasını sağlamıştır.

2.5. Hız. Peygamber (a.s.)'ı Tesellî ve Takviye Eden Çeşitli Durumlar

“Kur'ân Tencîmî”nin bir sonucu olarak Hız. Peygamber (a.s.)'ın kalbini takviye eden bir başka durum ise Kur'ân'ın, peyderpey inmesi neticesinde müşriklere ara ara tahaddide bulunması ve onların bu tahaddî karşısında âciz kalmalarıdır. Bu durum Kur'ân'ın mu'cize olduğunu ispatlamış ve Hız. Peygamber (a.s.) tarafından uydurulduğu iddiasını çürütmüştür. Böylece düşmanlarının aczini ve Kur'ân'ın i'câzının mükemmelliğini gören Hız. Peygamber (a.s.)'ın kalbi takviye edilmiştir.¹⁰⁶

Ayrıca Tencîm'in neticesinde sorulan sorulara¹⁰⁷ vahiy kanalıyla cevap verilmesi de Hız. Peygamber (a.s.)'ın kalbini kuvvetlendirmiştir. Bu konuda en-Nehhâs şöyle demektedir: “Kur'ân'ın peyderpey inişi nübüvvetin alametlerinden birisidir. Çünkü onların sordukları her soruya cevap verilmiştir. Bu ise ancak bir peygamber vasıtasıyla olabilir. Bunun böyle olması hem Hız. Peygamber (a.s.)'ın kalbi için, hem de Müslümanların kalbi için bir takviyedir.”¹⁰⁸

İbn-i Kesîr de, Hız. Cebrâil'in sorulan sorulara cevap getirmesi neticesinde, Hız. Peygamber (a.s.)'ın sürekli Allah Teâlâ tarafından muhatap alındığını ve bunun da Hız. Peygamber için bir şereflen-

¹⁰⁶Nâsîru'd-Dîn Ebû Saîd Abdullah İbn-i Ömer b. Muhammed eş-Şîrâzî el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Dâr-ı Sâdır, Beyrût 2001, II,736; Yazır, *Hak Dini*, V,4584; ez-Zerkânî, *Menâbil*, I,57; Hüsâvî, *Menbecu'l-Kur'ân*, s. 174 vdd.

¹⁰⁷Hız. Peygamber (a.s.) a sorulan ve bu sorular hakkında inen âyetler için bkz. İsrâ, 17/85; Mülk, 67/25-26; A'râf, 7/187; Ahzâb, 33/63; Nâziât, 79/42-44; Tâ-hâ, 20/15.

¹⁰⁸el-Kurtubî, *el-Câmi*, XIII,26; eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, s. 1255. Bu iki eserde en-Nehhâs'ın bu şekilde söylediği rivayet edilmiştir. en-Nehhâs'ın “*Meânî'l-Kur'ân*” ın da ise biraz farklı şekilde şu ifadeler vardır: “Çünkü Allah Teâlâ Kur'ân'ı parça parça indirirdiğinde, sordukları sorulara vaktinde cevap gelmiş oluyordu. Dolayısıyla bununla kalp takviye edilmiş oluyordu.” Bkz. en-Nehhâs, *Meânî'l-Kur'ân*, II,829.

dirme olduğunu söylemiştir. Çünkü bu nüzûl sayesinde, sabah-akşam, seferdeyken ve mukim iken kendisine Allah tarafından sürekli vahiy geliyordu.¹⁰⁹ Böylece vahiy her zaman O'nunla birlikte yürüyor, O'nu şerefendiriyor ve kalbini tesbît ediyordu.

Diğer taraftan Kur'ân'ın peyderpey inmesi neticesinde Müslümanların, inen ayetleri daha iyi anlayıp onlarla güzel bir şekilde amel etmeleri de Hz. Peygamber (a.s.)'in kalbini kuvvetlendiren ve göğsüne inşirah veren hususlardandır.¹¹⁰ Yine Peyderpey iniş, Hz. Peygamber (a.s.)'in da Kur'ân'ı ezberlemesini kolaylaştırmıştır. Bu da, O'nun kalbini takviye eden durumlardandır.¹¹¹ Müfessirlerin birçoğu, Furkân sûresi 32'inci ayeti tefsir ederken, Hz. Peygamber (a.s.)'in ümmîliği bağlamında "kalbini pekiştirme" ifadesi ile kastedilen en önemli hikmetlerden birisinin, "Hz. Peygamber (a.s.)'in ümmî olmasından dolayı Kur'ân'ı daha iyi ezberlemesini ve anlamasını sağlamak" olduğunu söylemişlerdir.¹¹²

İşte bütün bunların sonucunda Furkân sûresindeki âyette vurgulanan "kalbinin takviye edilmesi ve sağlamaştırılması", Allah'a olan iman ve güvenini arttırmak, O'nun, her zaman ve mekânda kendisi ile beraber olduğu gerçeğini hissettirmek; inanmayanların inkâr ve yalanlamaları karşısında sarsılmasını önlemek, onların sorularına cevap vermek; her ne sebeple olursa olsun düştüğü sıkıntılar karşısında kendisini tesellî edip kalbini ferahlatmak; korku ve endişelerini gidermek; âyetlerin manalarını iyice kavratmak; hüküm ve hikmetlerini tanımasına yardımcı olmak¹¹³ ve her bir şüphe ile ortaya çıktıklarında hasımlarını susturmak¹¹⁴ gibi çeşitli şekillerde

¹⁰⁹ İbn-i Kesîr, *Mubtasar Tefsîr İbn-i Kesîr*, II,631 vd.

¹¹⁰ İbn-i Âşûr, *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*, XIX,20.

¹¹¹ Hicâzî, *el-Vahdetu'l-Mevdüüyye*, s. 79; Komisyon, *el-Mevsûatu'l-Kur'âniyye*, s. 594.

¹¹² Bkz. el-Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl*, s. 926; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III,270; İbn-i Atiyye, *el-Mubarrer*, s. 1382; er-Râzî, *Mefâtîh*, XXIV,73; el-Kurtubî, *el-Câmi*, XIII,25; el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl*, II,736; en-Nesefî, *Medârik*, II,187; eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, s. 1255; İsa, *Teyssîr*, II,477; es-Sâbûnî, *Safvet*, II,362.

¹¹³ Zeki Duman, *Nüzûlundan Günümüze Kur'ân ve Müslümanlar, Nasıl Okudular Nasıl Okumalyız*, Fecr Yayınevi, Ankara 1996, s. 61.

¹¹⁴ İsa, *Teyssîr*, II,477.

tezahür etmiştir. Böylece O'nun Allah Teâlâ tarafından gözetildiği, Allah'ın inayeti altında olduğu, Allah'la bağlantısının kesilmediği ve Allah'ın, O'nu himaye etmeye devam ettiği her daim hissettirilmiştir. Bu himaye ve desteklemenin etkili olabilmesi için devamlı olması, âyetlerin ara ara gelmesi gerekmektedir. Zira bir insana, koruyucu ve kollayıcısının sağladığı emniyet ve psikolojik destek, sürekli olduğunda etkili olmaktadır. Onu birbiri ardınca ziyaret etmesi, her ziyaret ettiğinde onu, kendisini güçlendiren bir enerjiyle donatması, ona yardım etmesi ve onu koruması¹⁵ kişinin kendisini psikolojik olarak daha iyi hissetmesini sağlar. İşte peyderpey gelen her bir âyet, Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamber (a.s.)'ı desteklemesini sağlamıştır. Bu yüzden gelen her âyet, davetini yayması ve düşmanlarıyla mücadele etmesi hususunda O'na yeni bir güç ve konsantrasyon sağlamıştır.

Sonuç

Kur'ân'ın peyderpey nüzulünün pek çok hikmeti bulunmaktadır. Fakat bu hikmetlerin en önemlilerinden birisi âyette de belirtildiği gibi, "Hz. Peygamber (a.s.)'ın kalbinin takviye edilmesi ve O'nun tesellî edilmesidir."

Bu nüzûl neticesinde, yirmi üç senelik risâlet devri boyunca muhataplarına sürekli tebliğde bulunan ve onların her türlü eziyetleriyle ve baskılarıyla karşılaşan Hz. Peygamber (a.s.), Allah'ın yardımını, desteğini her zaman yanında hissetmiş, yalnızlık ve terk edilmişlik duygusuna kapılmamış, ümitsizlik ve hüznü kendisine hâkim olamamıştır. Bunun sonucu olarak ise, tebliğ vazifesini en güzel şekilde yerine getirmiş; peyderpey nâzil olan âyetlerin müjdesiyle, güzel âkıbetin ve galibiyetin inananların olacağına tam kanaat getirdiği için de düşmanların eziyetlerine sabretmiş ve ümitsizliğe düşmemiştir. Böylece peyderpey nüzûl, Hz. Peygamber (a.s.)'ın tebliğ vazifesini tam olarak yerine getirmesini sağlamıştır. İşte tüm

¹⁵Abdu'l Mün'im en-Nemir, *Ulûmu'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-İslâmiyye-Dâru'l-Kitâbi'l-Mısri-Dâru'l-Kitâbi'l-Lübnânî, Kâhire 1983, s. 81 vdd.

bunlardan dolayı, vahyin ilk muhatabı ve ilk mübelliği açısından en uygun nüzûl “müneccemen nüzûl” olduğu için Allah Teâlâ, son Peygamberi ’ne Son Kitabı’nı bu şekilde indirmiştir.

Kaynaklar

Akgül, Muhittin, *Kur’ân İklimine Seyahat*, Işık Yayınları, İstanbul 2008.

el-Âlûsî, Ebu’l-Fadl Şihâbu’d-Dîn es-Seyyid Mahmûd, *Rûbu’l-Meâni fî Tefsîri’l-Kur’âni’l-Azîm ve’s-Seb’i’l-Mesâni*, (Thk. es-Seyyid Muhammed es-Seyyid, Seyyid İbrahim İmrân), Dâru’l-Hadîs, Kahire 2005.

el-Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes’ûd, *Meâlimu’t-Tenzîl*, Dâr-ı İbn-i Hazm, Beyrut 2002.

el-Beydâvî, Nâsıru’d-Dîn Ebû Saîd Abdullah İbn-i Ömer b. Muhammed eş-Şîrâzî, *Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Te’vîl*, Dâr-ı Sâdır, Beyrût 2001.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur’ân’ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsîri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991.

Bırışık, Abdulhamit, “Nüzûl”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007, XXXIII, 308-309.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâil el-Cu’fi, *el-Câmiu’s-Sabîb*, (Thk. Muhammed Nizâr Temim, Heysem Nizâr Temim) Dâru’l-Erkâm, Beyrût ts.

Canan, İbrahim, *Peygamberimizin Tebliğ Metotları*, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul 2007.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1997.

el-Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *Abkâmu’l-Kur’ân*, (Nşr. Abdusselam Muhammed Ali Şahin), Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 2007.

el-Cürcânî, Ali b. Muhammed b. Ali, *Kitâbu’t-Ta’rifât*, Dâru’r-Reyyân Li’t-Turâs, Medîne ts.

Demirci, Muhsin, "Kur'ân Vahyinin Nüzûl Keyfiyeti ve Korunması", *D.İ.D.*, 46 (1), Ocak-Şubat-Mart 2010, 7-32.

Duman, Zeki, *Nüzûlundan Günümüze Kur'ân ve Müslümanlar*, Nasıl Okudular Nasıl Okumalıyız, Fecr Yayınevi, Ankara 1996.

Ebu's-Suûd, Tefsîru Ebi's-Suûd, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm İlâ Mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm*, (Thk. Abdulkâdir Ahmed Atâ) Mektebetu'r-Riyâd el-Hadîse, Riyâd ts.

Ebû Şâme el-Makdisî, Şihâbu'd-Dîn Abdurrahman b. İsmâil b. İbrâhim, *Kitâbu'l-Mürşidi'l-Vecîz İlâ Ulûmin Teteallaku Bî'l-Kitâbi'l-Azîz*, (Thk. Tayyar Altıkulaç) Dâr-ı Sâder, Beyrût 1985.

Ebû Şehbe, Muhammed b. Muhammed, *el-Medhal Li Dirâseti'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut 1992.

el-Ferrâ, Ebû Zekeriyya Yahya b. Ziyâd, *Meâni'l-Kur'ân*, (Thk. Muhammed Ali en-Neccâr), el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmmetu Li'l-Kitâb, Kahire 2000.

Gökkır, Necmettin, "Hz. Muhammed'in Ümmî Olması Kur'ân-ı Kerîm'in Peyderpey Nâzil Olmasının Hikmetlerinden Biri Midir?", *İstanbul ÜİFD*, S. 17, 2008, 197-222.

Güngör, Mevlüt, "Kur'ân'ın Peyderpey İndirilmesindeki Hikmetler", *D.İ.D.*, S. III, Temmuz- Ağustos-Eylül 1988.

Hassân, Temmâm, *el-Beyân fî Ravâi'l-Kur'ân*, *Mektebetu'l-Usre- Âlemu'l-Kutub*, Kahire 2003.

el-Hatîb, Cârullah b. el-Yemân, *Kasasu'l-Kur'ân*, Riyâd ts.

Hicâzî, Muhammed Mahmûd, *el-Vahdetu'l-Mevdûiyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-Hadîse, Kahire 1970.

Hûsâvî, Abdurrahman b. Abdulcebbâr Salih, *Menbecu'l-Kur'âni'l-Kerîm fî Tesbîti'r-Rasûl ve Tekrîmih*, Dâru'z-Zehâir, ed-Demmâm 1995.

İbn-i Abbâs, Abdullah, *Tenvîru'l-Mikyâs Min Tefsîr-i İbn-i Abbâs*, (Cem', Mecdudîn Muhammed b. Yakup el-Firûzâbâdî) Dâru'l-

Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2008.

İbn-i Âşûr, Muhammed et-Tâhir, *Tefsîru't-Tabrîr ve't-Tenvîr*, Dâru Suhnûn, Tunus 1997.

İbn-i Atiyye el-Endülüsî, Ebû Muhammed Abdu'l-Hak, *el-Muharreru'l-Veciz fi Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru İbn-i Hazm, Beyrut 2002.

İbn-i Fâris, Ebu'l Hüseyyn Ahmed İbn-i Zekerriyya, *Mekâyîsu'l-Luga*, Dâru'l-Hadis, Kahire 2008.

İbn-i Kesîr, el-Hâfız İmâdu'd-Dîn Ebu'l-Fidâ İsmâil, *Mubtasar Tefsîr İbn-i Kesîr*, (Thk. ve ihtisâr, Muhammed Ali es-Sâbûnî) Dâru'l-Kalem-Mektebet-u Cidde, Beyrut ts.

İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru'l-Hadis, Kahire 2003.

İbnu'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâleddîn Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zâdu'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr*, Dâr-ı İbn-i Hazm – el-Mektebu'l-İslâmi, Beyrut 2002.

İsa, Abdulcelil, *Teysîru'l-Kur'âni'l-Kerîm Li'l-Kırâati ve'l-Febmi'l-Mustakîm*, el-Hey'etu'l-Mısıriyyetu'l-Âmmetu Li'l-Kitab, Kahire 2009.

el-İsfehânî, er-Râgıb, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2001.

Kasapoğlu, Abdurrahman, *Kur'ân Psikoloji Atlası*, Kendini Bilmek Yayınları, Malatya 2010.

Kasapoğlu, Abdurrahman, "Kur'ân'da Kıssa Terapisi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), Aralık 2004, 69-80.

el-Kattân, Mennâ, *Mebâbis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Mektebet-i Vehbe, Kâhire 2008.

Komisyon, *el-Mevsûatu'l-Kur'âniyye el-Mutabassisa*, Vizâretu'l-Evkâf, el-Meclisu'l-A'lâ Li'-Şuûni'l-İslâmiyye, Kahire 2006.

el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensâri, *el-*

- Câmi' Li Ahkâmi'l-Kur'an*, (Thk. İmâd Zeki el-Bârûdî, Hayrî Saïd) el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Kahire 2008.
- Kutub, Seyyid, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, Dâru'ş-Şurûk, Kahire 1998.
- Kutub, Seyyid, *et-Tasvîru'l-Fennî fî'l-Kur'an*, Dâru'ş-Şurûk, Kahire 2010.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Kur'an'ı Nasıl Anlayalım*, (Çev. Bekir Karlığa), İşaret Yayınları, İstanbul 1997.
- Mukâtil b. Süleyman el-Belhî, *Tefsîr-i Mukâtil b. Süleyman*, (Thk. Ahmed Ferid) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 2003.
- Mukâtil b. Süleyman el-Belhî, *el-Vucûb ve'n-Nezâir fî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2008.
- en-Nehhâs, Ebû Ca'fer, *Meânî'l-Kur'an*, (Thk. Yahya Murâd) Dâru'l-Hadîs, Kahire 2004.
- en-Nemir, Abdu'l Mün'im, *Ulûmu'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-İslâmiyye-Dâru'l-Kitâbi'l-Mısri-Dâru'l-Kitâbi'l-Lübnânî, Kâhire 1983.
- en-Nesefî, Abdullah İbn-i Ahmed İbn-i Mahmûd, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2008.
- er-Râzî, Fahreddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, (Thk. İmâd Zeki el-Bârudi) el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Kahire 2003.
- er-Râzî, Zeynuddîn Muhammed b. Ebû Bekir Abdulkâdir, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ânî'l-Azîm*, (Thk. Hüseyin Elmalı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetu't-Tefâsîr*, Dersââdet, İstanbul ts.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali, *et-Tibyân fî Ulûmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut ts.
- es-Sa'dî, Abdurrahman b. Nâsır, *Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahman fî Tefsîri Kelâmi'l-Mennân*, Mektebet-u Beyti's-Selâm, Riyâd 2010.

- Saîd, Muhammed Ra'fet, *Târîbu Nuzûli'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dâru'l-Vefâ, Mansûra 2002.
- es-Sâlih, Subhî, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dersaâdet, İstanbul ts.
- es-Setrâvî, Abdu's-Şehîd Mehdi, el-Kur'ân, *Nebc ve Hadâra*, Şirketu'l-Mustafâ, Beyrût 1997.
- es-Suyûtî, Celâleddin Abdurrahmân, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dâru İbn-i Kesîr, Dîmeşk-Beyrût 2002.
- es-Suyûtî, Celâleddin Abdurrahmân, *Lübâbu'n-Nukûl fî Esbâbi'n-Nuzûl*, Müessesetü'l-Muhtâr, Kahire 2006.
- es-Suyûtî, Celâleddin Muhammed b. Ahmed b. Muhammed, *Tefsîru'l-Celâleyn*, Dâru'l-Menâr, Kahire ts.
- Şengül, İdris, *Kur'ân Kısaları Üzerine*, Işık Yayınları, İzmir 1994.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, Fethu'l-Kadîr, *el-Câmi' Beyne Fenneyî'r-Rivâye ve'd-Dirâye Min İlmî't-Tefsîr*, Dâr-ı İbn-i Hazm, Beyrut 2000.
- eş-Şinkîti, Muhammed Emin b Muhammed el-Muhtar, *Edvâu'l-Beyân fî İzâbi'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2006.
- Şimşek, M. Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, Beyan Yayınları, İstanbul 2012.
- et-Tabâtâbâi, Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-A'lamî Li'l-Matbûât, Beyrût 1997.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed İbn-i Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân*, Tefsîru't-Taberî, el-Mektebetu't-Tevfikiyye, Kahire 2004.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Matbaai Ebuzziya, İstanbul 1935-1939.
- Yıldırım, Suat, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2000.

ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ, *Tâcu'l-Arûs Min Cevâbiri'l-Kâmûs*,
Mektebet-i Hukûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1965-2001.

ez-Zemahşerî, Cârullah Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed, *Tefsîru'l-Keşşâf An Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûbi't-Te'vîl*, (Nşr. Muhammed Abdusselam Şahin) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1995.

ez-Zerkânî, Muhammed Abdu'l-Azîm, *Menâbilu'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an*, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 2003.

ez-Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Burbân fî Ulûmi'l-Kur'an*, (Thk. Ebû'l-Fadl ed-Dimyâti), Dâru'l-Hadis, Kahire 2006.

Tanjim al-Quran in the Context of Consolation Prophet and Reinforcement His Heart

ZEKİ HALİS

Lect. Dr. | İğdır University, Faculty of Divinity, Department of Basic Islamic Sciences

Abstract: Qur'an has step by step revealed within twenty three years. There are many wisdoms and reasons for this revelation. One of the most important of these wisdoms, as the Qur'an stated, is to reinforce the heart of Prophet and to console him. This study deals with manners of this reinforcement and consolation.

Keywords: Quran, tanjim, step by step revelation, consolation, reinforcement.